

TALAFFUZIDA NUQSONI BOR BOLALARGA PSIXOLOGIK YONDASHUV**Mirzaaxmedova Maftuna Olimbek qizi***Uchtepa tumani 217 DMTT logoped*

Annotatsiya: *Kirish nutqida nuqsonlari bo'lgan bolalarga kompleks yordam ko'rsatishning ajralmas qismi sifatida psixologik yondashuvni ko'rib chiqadi. Nutqdagi qiyinchiliklar nafaqat muloqot qobiliyatlariga, balki bolaning hissiy, ijtimoiy va kognitiv rivojlanishiga ham ta'sir qilishi ta'kidlangan. Emotsional holatlarni tashxislash, salbiy munosabatlarni tuzatish, muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirish, oila bilan ishlash va mashg'ulotlar uchun motivatsiyani oshirishga qaratilgan psixologik yordamga ehtiyoj asoslanadi. Xulosa qilib aytganda, nutq terapiyasini muvaffaqiyatli tuzatish va bolaning shaxsiyatini barkamol rivojlantirish uchun qulay asos yaratishda psixologik yondashuvning asosiy roli haqida xulosa chiqariladi.*

Kalit so'zlar: *Nutqning buzilishi, bolalar, psixologik yondashuv, hissiy holat, o'z-o'zini hurmat qilish, muloqot qilish qobiliyati, motivatsiya, oilaviy maslahat, logopediyani tuzatish, har tomonlama yordam.*

"Bolalardagi nutq buzilishlari" turli yoshdagi bolalarda nutqning rivojlanishi va faoliyatidagi og'ishlar bilan bog'liq muammolarning keng doirasini qamrab oladi. Ushbu buzilishlar nutqning fonetik-fonematik tomoniga (tovushlarning talaffuzi va fonemalarni idrok etish), leksik-grammatik tuzilishga (so'z birikmalari va gaplarning grammatik tuzilishi), shuningdek nutqning tempo-ritmik tashkil etilishiga (masalan, duduqlanish) ta'sir qilishi mumkin.

Nutqning buzilishi bolalik davrida tez-tez uchraydigan hodisa bo'lib, markaziy asab tizimining organik shikastlanishlaridan tortib, noqulay ijtimoiy va pedagogik omillarga qadar turli sabablarga ega bo'lishi mumkin. Nutq buzilishlarini o'z vaqtida tashxislash va tuzatishning ahamiyati ularning bolaning umumiy aqliy rivojlanishiga, uning ijtimoiy moslashuviga, maktabdagi o'quv natijalariga va kelajakdagi hayotiga sezilarli ta'siri bilan bog'liq.

Ushbu mavzu nutq buzilishlarining turli tasniflarini, ularni tashxislash va tuzatish usullarini, shuningdek, bunday muammolari bo'lgan bolalar va ularning oilalarini psixologik qo'llab-quvvatlash xususiyatlarini o'rganishni o'z ichiga oladi. Nutq buzilishlarining tabiati va mexanizmlarini tushunish bolalarga samarali yordam berish va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan salbiy oqibatlarni minimallashtirish uchun kalit hisoblanadi.

Buni bir necha turlari mavjud:

-Nutq buzilishlarining turlari: Bolalarda nutq buzilishining qanday turlari mavjud (masalan, nutqning kechikishi, dislaliya, dizartriya, alaliya, duduqlanish)?

-Nutq buzilishining sabablari: Bolalarda nutqning buzilishiga nima sabab bo'lishi mumkin (irsiy omillar, homiladorlik va tug'ish paytidagi muammolar, kasalliklar, ijtimoiy omillar)?

-Nutq buzilishining belgilari: turli yoshdagi bolalarda turli nutq buzilishlari qanday namoyon bo'ladi?

-Nutq buzilishlarining diagnostikasi: bolalarda nutq buzilishlari qanday aniqlanadi? Buni qaysi mutaxassislar qiladi?

-Nutq buzilishlarini tuzatish: Bolalardagi nutq buzilishlarini tuzatish uchun qanday usullar va yondashuvlar mavjud (logopediya, dori-darmonlar, psixologik yordam)?

-Nutq buzilishining psixologik jihatlar: nutqning buzilishi bolaning hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga qanday ta'sir qilishi mumkin?

-Nutq buzilishining oldini olish: bolalarda nutq buzilishining oldini olish uchun nima qilish kerak?

Bolalardagi nutqning buzilishi ko'p qirrali muammo bo'lib, ular nafaqat muloqot qilish qobiliyatiga, balki ularning hissiy, ijtimoiy va kognitiv rivojlanishiga ham ta'sir qiladi. Nutq buzilishi bo'lgan bolalarga psixologik yondashuv sof nutq terapiyasini tuzatishdan tashqarida bo'lib, bolaning hissiy farovonligi, o'zini o'zi qadrlashi, o'qish uchun motivatsiyasi va tashqi dunyo bilan o'zaro munosabatiga qaratilgan.

Psixologik yordamning asosiy maqsadi nafaqat nutqni rivojlantirishga, balki bolaning shaxsiyatining uyg'un rivojlanishiga yordam beradigan qo'llab-quvvatlovchi va rag'batlantiruvchi muhitni yaratishdir. Bunga quyidagilar kiradi:

-Hissiy holatni baholash: nutq buzilishlari bilan birga bo'lishi mumkin bo'lgan tashvish, umidsizlik, chekinish yoki boshqa hissiy qiyinchiliklar darajasini baholash.

-Salbiy qarashlar va tajribalarni tuzatish: Bolaga uning xususiyatlarini qabul qilish, ijobiy o'zini o'zi tasavvur qilish va o'ziga ishonchni oshirishga yordam berish.

-Muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish: Samarali muloqot strategiyalarini o'rganish, og'zaki bo'lmagan muloqot va suhbatdoshning hissiy holatini tushunish qobiliyati.

-Oilalar bilan ishlash: ota-onalar va yaqin qarindoshlar bilan bolani qo'llab-quvvatlash, qulay uy sharoitlarini yaratish va tegishli umidlarni shakllantirish masalalari bo'yicha maslahat berish.

-Sinflar uchun motivatsiyani oshirish: bolaning nutq terapiyasi mashqlari va nutqni rivojlantirishga qiziqishini saqlab qolish uchun o'yin va ijodiy usullardan foydalanish.

Psixologik yondashuv nutqi buzilgan bolalarga har tomonlama yordam berishning ajralmas qismidir. Bu nutq terapiyasini muvaffaqiyatli tuzatish uchun mustahkam poydevor yaratishga imkon beradi va bolaning ijtimoiy moslashuvi va to'liq rivojlanishiga yordam beradi.

Shunday qilib, nutqi buzilgan bolalarga psixologik yondashuv kompleks tuzatish ishlarining asosiy va ajralmas qismidir. Bu nafaqat nutq terapiyasi mashg'ulotlarini to'ldiradi, balki ularning samaradorligi uchun qulay hissiy va motivatsion asos yaratadi.

Bolaning hissiy farovonligiga, o'zini o'zi qadrlashiga va muloqot qilish qobiliyatiga e'tibor qaratish orqali psixologik yordam quyidagilarga yordam beradi:

-Ko'pincha nutq qiyinchiliklari bilan birga keladigan hissiy stress va tashvishlarni kamaytiring.

-Nutq buzilishlarini engish uchun o'ziga ishonch va motivatsiyani oshirish.

-Bolaning atrofdagi dunyo bilan ijtimoiy moslashuvi va kommunikativ o'zaro munosabatini yaxshilash.

-Oila bilan ishlash orqali ta'lim muassasasida ham, uyda ham qulay muhit yarating.

Oxir oqibat, nutqni tuzatish jarayoniga psixologik yondashuvning integratsiyalashuvi nafaqat nutq ko'nikmalarini rivojlantirishga, balki bolaning shaxsiyatining uyg'un rivojlanishiga, uning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuviga va hayot sifatini yaxshilashga yordam beradi. Psixologik jihatlarni hisobga olmagan holda, nutq buzilishlarini tuzatish samarasiz bo'lishi mumkin va bolaning barcha ehtiyojlarini hisobga olmaydi.

ADABIYOTLAR:

1. Vygotskiy L.S. (1983). Defektologiya muammolari. Tanlangan pedagogik tadqiqotlar. Moskva: Pedagogika.
2. Levina R.E. (1968). Bolalarda nutqning buzilishi. Moskva: Prosveshchenie.
3. Luriya A.R. (1979). Til va ong. Moskva: Moskva universiteti nashriyoti.
4. Semenovich A.V. (2010). Bolaning deviant rivojlanishini tuzatishga neyropsixologik yondashuv. Moskva: Ibtido.
5. Shevtsova E.E. (2005). Logopsixologiya. Moskva: Vlos.